

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра історії та культури української мови

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

Мовна компетенція та ідентичність

Вибіркова

Освітньо-професійна програма «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА»

Спеціальність: 035 «Філологія»
Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Факультет: філологічний
Мова навчання: українська

Розробник: Філіпчук М. В., канд. філол. н., доцент кафедри історії та культури української мови

Контактний тел.: 0372 58 48 00
E-mail: maria.filipchuk@chnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle: <https://moodle.chnu.edu.ua/enrol/index.php?id=5183>
Онлайн-консультації: вівторок з 14.00 до 15.00

1. Курс «Мовна компетенція та ідентичність» узагальнює знання студентів-магістрів про мовну компетенцію, сприяє вивченню взаємодії між мовою та різними видами ідентичностей в суспільстві, розкриває зв'язок мовних компетентностей та ідентичність мислення з метою вільного оперування інноваційними технологіями й знаннями для задоволення потреб інформаційного суспільства та розв'язання комунікативних завдань у професійній сфері.

2. Мета навчальної дисципліни: розкрити взаємодію мовної компетенції та ідентичності на підставі теоретичних положень та ілюстративного матеріалу, з'ясувати роль мови та ідентичностей у вирішенні питань мовної політики в Україні (історія, сьогодення). Сформувати критичне мислення студента, який живе в умовах інформаційної війни, в обговоренні та трансформації ідентичностей у зв'язку із роллю мови, розвинути професійну (лінгвістичну, культурну, історичну) компетентність. Сприяти розвитку практичних навиків аналізу питань суспільної комунікації, пов'язаних із гуманітарними цінностями українців.

3. Пререквізити: «Вступ до мовознавства», «Сучасна українська літературна мова», «Історія української літературної мови».

4. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має набути таких компетентностей:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та / або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК - 2 Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК - 8 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Фахові компетентності (ФК)

ФК - 5 Усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій.

ФК – 6 Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань.

Програмні результати навчання:

ПР - 1 Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

ПР - 2 Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.

ПР - 4 Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

ПР - 5 Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.

ПР- 11 Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

Результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- загальні теоретичні положення про мову та суспільство;

- понятійно-термінологічний апарат проблеми, компоненти та особливості формування мовленнєвої компетентності;
- реалізацію зав'язків: мова-ідентичність / політика / національна безпека /індивід / вік / стать / соціально-професійна діяльність/ місце проживання **вміти:**
- критично оцінювати отриману інформацію;
- сформулювати свою оцінку щодо різних виявів взаємодії мова – ідентичність в історії України;
- самостійно набувати та вдосконалювати необхідні знання та вміння шляхом опрацювання лекційного матеріалу та теоретичної літератури з тем курсу, для їх подальшого застосування у практичних ситуаціях;
- виявляти здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;
- створити презентацію на одну із запропонованих тем, щоб закріпити свої навички під час наукового викладання лінгвістичних питань.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	2	3	3	90	14	10			66		залік
Заочна	2	3	3	90	4	4			82		залік

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Історико-методологічні передумови вивчення взаємодії мовної компетенції та ідентичності											
Тема 1. Вступ. Предмет і завдання курсу «Мовна компетенція та ідентичність»	11	2	1	-		8	11					11
Тема 2. Види ідентичностей	13	2	1	-	-	10	13	1				12
Тема 3. Мова як репрезентант етнічної самосвідомості	14	2	2	-	-	10	14	1	2			11

Разом за ЗМ 1	38	6	4	-		28	38	2	2			34
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Мова та ідентичність як об'єкт аналізу											
Тема 4. Мовна компетенція національна ідентичність та	11	2	1	-	-	8	11	1				10
Тема 5. Конструювання національної ідентичності в незалежній Україні	13	2	1	-	-	10	13	1				12
Тема 6. Мовні компетенції та ідентичність як засіб самовизначення та самоідентифікації	14	2	2			10	14	2				12
Тема 7. Мова і європейська надідентичність	14	2	2			10	14					14
Разом за ЗМ 2	52	8	6	-	-	38	52	2	2			48
Усього годин	90	14	10	-		66	90	4	4			82

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

	Назва теми
1.	Презентація, присвячена проблемі «Роль мови у формуванні української національної ідентичності».
2.	Підготовка реферату на тему: «Індивідуальна і колективні ідентичності в Україні: теорія і методи аналізу».
3.	Підготовка реферату на тему: «Топонімічний простір міст України та ідентичності мешканців».
4.	Підготовка реферату на тему: «Мова і колективна пам'ять: специфіка регіонів України».
5.	Презентація, присвячена проблемі «ЗМІ про взаємодію мови та ідентичностей в Україні».
6.	Підготовка реферату на тему: «Зовнішні впливи і розвиток ідентичностей в Україні: умови бездержавності і незалежності».
7.	Презентація, присвячена проблемі «Мова і динаміка ідентичностей у час революцій (2004, 2013–2014 рр.)».
8.	Написання есе на тему: «Мова і розвиток регіональних ідентичностей: які перспективи? (на основі документального фільму «Рідні»)».
9.	Написання есе на тему: «Мова та ідентичність в сучасному українському кінематографі» («Поводир» (2014), «Кіборги» (2017), «Наші котики» (2020), «Черкаси» (2020)).
10.	Написання есе на тему: «Мова та ідентичність у пісні (на прикладі пісенного конкурсу «Євробачення»)»

6. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат, презентація) відповідь студента та ін.

Формою підсумкового контролю є *залік*.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- стандартизовані тести;
- реферати;
- есе;
- усна відповідь;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Зараховано / 90 -100 балів / А

Оцінку „А” („відмінно”) заслуговує студент, який виявив всебічні, систематичні й глибокі знання, за повне володіння програмовим матеріалом курсу, за уміння повно й точно описати особливості мовної компетенції та ідентичності, закономірності розвитку та їх функціонування в багатоаспектних зв'язках із людиною, суспільством, історією, культурою з урахуванням методів дослідження та опису.

Зараховано / 80-89 балів / В

Студент виконав усі обов'язкові завдання програмного матеріалу, має досить добрі теоретичні знання з усіх тем курсу, уміє самостійно використовувати їх у своїй діяльності, виявляє повне розуміння термінології, знає основну рекомендовану літературу до курсу, виконував практичні завдання в повному обсязі, але припускався не принципових помилок та неточностей.

Зараховано / 70-79 балів / С

Студент виконав обов'язкові завдання програмного матеріалу, має добрі теоретичні знання з тем курсу, уміє використовувати їх у своїй діяльності, загалом виявляє розуміння основної термінології, спроможний відібрати й проаналізувати основну інформацію та фактичний матеріал для роботи, загалом володіє навичками презентації та демонструє добрий рівень культури усного й писемного наукового мовлення, виконував практичні завдання на добромu рівні, але припускався не принципових помилок.

Зараховано / 60 - 69 балів / D

Студент виконав 70 % обов'язкових завдань програмного матеріалу. Відповідь студента є неповною і не завжди аргументованою. Студент знає значну частину матеріалу, запропонованого в курсі, але ці знання мають переважно несистемний характер. Роблячи правильні висновки, не вміє їх проілюструвати прикладами, застосувати на практиці, неглибоко характеризує джерела дослідження, робить поверхові, часто абстрактні, а іноді й нелогічні висновки.

Зараховано / 50 - 59 балів / E

Студент виконав 50 % обов'язкових завдань програмного матеріалу, спроможний репродуктивно відтворити певну частину навчального матеріалу, виявляє досить посереднє розуміння основної термінології, неспроможний відібрати важливу інформацію, пропускає багато потрібного фактичного матеріалу, примітивно характеризує мовознавчі джерела, актуальні для його наукової роботи. Роблячи правильні висновки, не вміє їх проілюструвати прикладами, застосувати на практиці.

Незараховано / 35 - 49 балів / FX

Студент виконав 30 % обов'язкових завдань програмного матеріалу, спроможний репродуктивно відтворити досить незначну частину навчального матеріалу, виявляє нерозуміння більшої частини термінології, не здатний самостійно сформулювати

висновки, допускає неточності при викладі матеріалу; загалом студент володіє мінімальними знаннями, які дозволяють у майбутньому виконувати свої фахові функції.

Незараховано / 0 - 34 балів / F

Студент виконав менше 30 % обов'язкових завдань програмного матеріалу. У студента або взагалі відсутні знання з дисципліни, або вони уривчасті і мають несистемний характер. Він не здатен викласти теоретичний матеріал і проілюструвати його прикладами, частково відповідає на поставлені запитання; не обізнаний з рекомендованою літературою. Обсяги теоретичних знань і практичних навичок такого студента недостатні для виконання фахових обов'язків, тобто він не спроможний продовжити навчання чи приступити до професійної діяльності після закінчення вищого навчального закладу без додаткових занять з цієї дисципліни.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Критерії оцінювання рефератів та доповідей

Оцінювання реферату відбувається з урахуванням трьох параметрів: 1) обсяг; 2) якість написання; 3) якість виголошеної на його основі доповіді.

Оцінка „*відмінно*” ставиться за реферат, який має обсяг 6-8 або більше друкованих (рукописних) сторінок; проблема, яку в ньому розглянуто, викладена повно, послідовно, логічно, студент демонструє самостійність думок, міркувань, суджень; список використаної наукової літератури нараховує 5-6 джерел, відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії; виголошення доповіді відповідає всім правилам риторики; доповідач відповідає на запитання змістовно, логічно, лаконічно.

Оцінка „*добре*” ставиться за реферат, який має обсяг до 8-10 сторінок; тема реферату викладена доволі повно, але є певні недоліки у логіці викладу; бібліографічний список нараховує 4-5 джерел, відповідає сучасним правилам, але містить певні помилки; виголошення доповіді відповідає всім правилам риторики, але може мати поодинокі огріхи (неправильне наголошування, або темп мовлення, або часом невідповідне інтонування тощо); студент не завжди, відповідаючи на запитання, демонструє вичерпне володіння обраною темою.

Оцінка „*задовільно*” ставиться, коли зміст реферату відповідає обраній темі, але його обсяг є недостатнім для викладення обраної проблеми і тому її розглянуто поверхово; у бібліографічному списку менше чотирьох наукових джерел і є помилки в технічному оформленні реферату.

Критерії оцінювання *есе*

Мета написання *есе* полягає в перевірці успішності засвоєння студентами проблем та категоріального апарату мовознавства, уміння використовувати отримані теоретичні знання для критичного аналізу лінгвістичних явищ і процесів, що відбуваються в суспільстві, та їх екстраполявання на шкільну практику.

В *есе* повинні бути висвітлені наступні питання:

- теоретичний зміст проблеми з точки зору різних підходів;
- соціальний зміст проблеми, що пояснює посилену увагу до неї в сучасному освітянському просторі, або, навпаки, відсутність такої уваги;
- перспективи вирішення проблеми.

Оцінка „*відмінно*” ставиться за *есе*, у якому проблему розглянуто різнобічно, послідовно, критично, з урахуванням важливості її висвітлення на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти.

Оцінка „*добре*” ставиться за *есе*, у якому проблему розглянуто різнобічно, послідовно, критично, з урахуванням важливості її висвітлення на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти, але допущено певні помилки або неточності під час критичного аналізу.

Оцінка „*задовільно*” ставиться за *есе*, у якому проблема розглянута поверхово; під час викладу студент не продемонстрував власного бачення проблеми; його судженням і міркуванням бракує самостійності, оригінальності.

Критерії оцінювання презентацій

Електронна презентація (лат. *praesento* – передаю, англ. *presentation* – подання, вистава) наукового тексту – спосіб подання наукової інформації за допомогою мультимедіа-можливостей (зображення, звуку, відео), набір картинок-слайдів на певну тему, які сприяють зоровому, слуховому, кінестетичному сприйняттю інформації.

Мета презентації – поглибити сприйняття інформації, залучити реципієнта до активного її засвоєння; підвищити інформативність та ефективність повідомлення; формувати в студентів навички аналізу матеріалу та публічного представлення результатів дослідження.

Оцінювання презентації за наслідками її створення та представлення (виступу).

Оцінка „*відмінно*” ставиться за презентацію, яка відповідає змісту темі дослідження; хід дослідження представлений точно і логічно; тему розкрито повно й різнобічно; інформація ретельно структурована: заголовки лаконічні, використано таблиці, діаграми, схеми й ілюстрації; дотримані всі вимоги щодо технічного й естетичного оформлення роботи й орфографічного стандарту, графіка органічно доповнює текст; наявні електронний (на зовнішньому носіїві CD-RW або DVD-RW) та роздрукований кольоровий роздавальний матеріал презентації.

Оцінка „*добре*” виставляється за наявності незначних недоліків у виконанні презентації та її оформленні.

Оцінка „*задовільно*” виставляється за наявності суттєвих недоліків у виконанні презентації, окремих недоліків у її оформленні.

Оцінка „*незадовільно*” виставляється через повну невідповідність вимогам щодо обсягу (12-18 слайдів (powerpoint), оформлення та викладу змісту презентації.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (<i>аудиторна та самостійна робота</i>)							Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль № 2					
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	40	100
8	8	8	9	9	9	9		

7.Рекомендована література

7.1. Базова

1. Ажнюк Б. М. Мовна єдність нації: діаспора й Україна. К., 1999
2. Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ: Монографія. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 420 с.
3. Бібік Н. В. Компетенції. Енциклопедія освіти / за гол. ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с. С. 409
4. Вигранка Т. В. Мовленнєва компетентність як основа професійної компетентності майбутніх філологів. Психологія і педагогіка в системі сучасного гуманітарного навчання ХХІ століття: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 7-8 грудня 2018). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2018. Ч. 2. С. 6-7.
5. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. Журнал «Вища освіта України», 2008. Вип. 3. С.23-30.
6. Данилюк С. С. Інформаційна компетенція в межах моделі формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами інтернет-технологій. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2013. Вип. 28 (81). С.109-114.
7. Коваль В. Роль ключових компетентностей у професійній підготовці майбутніх учителів-словесників. Збірник наукових праць. Частина 1, 2014. С.157-165.
8. Лещенко Г.П. Мовна компетенція як складова професійної комунікативної компетенції майбутніх вчителів-філологів. Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Рівне:2014. С.90-97
9. Малихін О. В., Гриценко І. С. Формування загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей: монографія. Київ : Видавництво ТОВ 2015. 492 с.
10. Масенко Л. Т. Мова і політика. К. : Соняшник, 1999. 100 с.
11. Масенко Л. Мова і суспільство: постколоніальний вимір. К., 2004. 163 с. Мацюк Г. Лінгвістичний ландшафт України як взаємодія мови та ідеології: минуле та сьогодення// Мова і суспільство. Вип 8. 2017. С.71-83.
12. Мацюк Г. Прикладна соціолінгвістика : питання мовної політики. Львів, 2009
13. Мацюк Г. Про природу взаємодії мови та ідентичності в Україні (на матеріалі міського урбанімікону радянського та пострадянського періодів) // Україноцентризм наукового сумління. Збірник наукових праць на пошану професора Зеновія Терлака. Львів: Ліга-Прес, 2014. С.539-565
14. Ткаченко О.Б. Мова і національна ментальність. К., 2006.
15. Українська мова у ХХ ст.: історія лінгвоциду. – К., 2005.
16. Шумарова Н. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму. - К., 2000.

7.2. Допоміжна

1. Бібік Н. В. Компетенції. Енциклопедія освіти / за гол. ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с. С. 409
2. Васютинський В. Українська ідентичність російськомовних: між відчуженням і долученням [Електронний ресурс] / В. Васютинський. – Режим доступу: <http://radchuk.novamova.com.ua/tum/langconf14.htm>.
3. Вигранка Т. В. Підготовка майбутніх філологів у системі вищої професійної освіти на основі компетентнісного підходу. Наукові записки кафедри педагогіки. Вип. 40. Харків: Видавничий центр ХНУ, 2017. С. 40-45.

4. Вигранка Т. В. Мовна компетентність як одна із складових академічної освіти фахівців гуманітарного профілю. Вісник Черкаського університету (Серія «Педагогічні науки»). Вип. № 5. Черкаси, 2016. С. 35-40.
5. Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні: зовнішня історія української мови. К., 2004.
6. Мацюк Г. Про потребу дослідження проблеми «дискримінація за мовною ознакою» в українській соціолінгвістиці // Studia Ucrainica Varsoviensia 2. Warszawa, 2014. S. 97-111.
7. Мовна складова національної ідеології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/poshta-dnya/movna-skladova-acionalnoyiideologiyi>
8. Надтока Ю. Українська ідентичність: важкий крок до амбіції [Електронний ресурс] / Ю. Надтока. – Режим доступу: <http://dialogs.org.ua/ru/material/full/2/234>
9. Павличко Д. Рабська свідомість українського народу згоріла у вогні війни на Донбасі [Електронний ресурс] / Д. Павличко. – Режим доступу: <http://uainfo.org/blognews/481690-rabska-svdomst-ukrayinskogo-narodu-zgorla-u-vogn-vyni-nadonbas-dmitro-pavlichko.html> 24.01.2015
10. Шандра В. Мова як засіб формування національної ідентичності / Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання (1847–1914). К., 2013.

8. Інформаційні ресурси

1. Збірник наукових праць «Мова і суспільство», вип. 1-10; 2010-2019pp. – Режим доступу: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/ls>
2. Лінгвістичний портал MOVA.info – Режим доступу: <http://www.mova.info/>
3. Наукова періодика НБУВ – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1087>
4. Портал мовної політики: – Режим доступу: <https://language-policy.info/>